

“Dijital Yerlilerin” Dijital Beceri Haritası: İmkanlar, Olasılıklar, Engeller

Digital Skills Map of “Digital Natives”: Oportunities, Possibilities, Obstacles

Şafak ETİKE 

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 17.03.2023 ■ Kabul Accepted: 04.09.2023

ÖZ

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin dijital becerileri üzerinden dijital yerlilik kavramını tartışmaya açmaktadır. Bu çalışmayla üniversite öğrencilerinin dijital becerilerini belirleyen ve dijital yerlilik kavramının gölgede bıraktığı yapısal parametreler analize dahil edilmektedir. Üniversite öğrencilerinin dijital becerileri şu yapısal parametreler ışığında incelenmektedir: Sosyo-ekonomik koşullar, cinsiyet, üniversite öncesi ve üniversite eğitiminin niteliği, öğrencinin eğitim aldığı bilim alanı. Araştırmada Ankara Üniversitesinin her fakültesinden 4 bin 527 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır. Çalışmada dijital yerliler oldukları iddia edilen üniversite öğrencilerinin dijital pratikleri, dijital teknolojileri kullanımlarının kapsamı ve biçimleri serimlenmektedir. Araştırma sonuçları aynı kuşaktan öğrencilerin dijital davranışlarının hiç de homojen olmadığını ve önemli ölçüde farklılaştığını, bu farklılıkların temelinde sosyo-ekonomik koşulların, cinsiyet farklılıklarının, öğrencilerin aldıkları üniversite öncesi ve üniversite eğitimlerinin niteliğinin ve eğitim aldıkları bilim alanının yattığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar ayrıca, dijital yerli olarak adlandırılan ve dijital becerileri kendiliğinden edindiği varsayılan kuşağın dijital becerilerinin oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kendi dijital becerilerine ilişkin algıları ve bu becerileri geliştirmek için yüksek öğrenim ve eğitim süreçlerinden beklentileri de analiz edilerek, öğretim ve eğitim sürecini güncel koşullara uygun hale getirmek amaçlı çalışmalar için veri sağlanmaktadır. Araştırmada dijital teknolojilere teknik erişimin gençleri dijital okuryazarlar haline getirmediği, dijital becerileri hangi düzeyde sahip olduğuna bakılmaksızın öğrencilerin bu becerileri geliştirmek için eğitim süreçlerinde kurumsal düzeyde daha fazla olanak ve destek talep ettiği bulgulanmıştır. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak, dijital yerlilik iddiasının işaret ettiği beceriler ve yetkinliğin ancak üniversite öğrencilerine nitelikli, erişilebilir, eşit ve kamusal üniversite eğitimi ile olanaklı olduğu savunulmaktadır. Çalışma, öğrencilerin araştırma sonuçlarında ortaya çıkan talepleri üzerine düşünülmesini, öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerini ve becerilerini arttırmaya yönelik hali hazırda var olan strateji ve programların güncellenmesi ve geliştirilmesini önermektedir. Bunun için yeni politika önerilerinin oluşturulması ve üniversitelerin altyapısı başta olmak üzere çeşitli teknik iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi önemli görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Yerliler, Yeni Okuryazarlıklar, Dijital Okuryazarlık, Dijital Beceriler, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

This study opens the concept of digital nativeness to discussion through the digital skills of university students. In this study, the structural parameters that determine the digital skills of university students and overshadow the concept of digital nativeness are included in the analysis. The digital skills of university students are examined in the light of the following structural parameters: Socio-economic conditions, gender, quality of pre-university and university education, and the field of science in which the student is educated. In the research, a questionnaire was applied to 4 thousand 527 undergraduate students from each faculty of Ankara University. In the study, the digital practices of university students who are claimed to be digital natives, the scope and forms of their use of digital technologies are presented. The results of the research reveal that the digital behaviors of students from the same generation are not at all homogeneous and differ significantly, and that socio-economic conditions, gender differences, the quality of the pre-university and university education students receive, and the field of science in which they receive education lie on the basis of these differences. The results also show that the digital skills of the so-called digital native generation, who are supposed to acquire digital skills spontaneously, are quite limited. Students' perceptions of their digital skills and their expectations from higher education and training processes to develop these skills are also analyzed, and data are provided for studies to make the teaching and education process suitable for current conditions. In the research, it has been found that technical access to digital technologies does not make young people digitally literate, and regardless of what level they have digital skills, students demand more opportunities and support at the institutional level in order to develop these skills. Based on all these results, it is argued that the skills and competence implied by the claim of digital nativeness are only possible with qualified, accessible, equal and public university education for university students. The study proposes to reflect on the demands of students arising from the research results, to update and develop existing strategies and programs to increase students' digital literacy levels and skills. For this, the creation of new policy proposals and the realization of various technical improvements, especially in the infrastructure of universities, seem important.

Keywords: Digital Natives, New Literacies, Digital Literacy, Digital Skills, University Students.



Giriş

Dijital yerlilik ve dijital beceri tartışmasını gündeme getiren içinden geçtiğimiz süreçte dijitalleşmenin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlar başta olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki belirleyici ve dönüştürücü etkisidir. Ocak 2023 itibarıyla dünya çapında internet kullanıcısı sayısı 5.16 milyara çıkmıştır. Bu dünya nüfusunun neredeyse yüzde 65'ine denk gelmektedir ve her kullanıcı günde ortalama 6 saat 37 dakikasını internette geçirmektedir. Bu kullanıcıların 4.76 milyarı aynı zamanda sosyal medya kullanıcısıdır ve internet kullanıcılarının yaşları düştükçe internette geçirdikleri günlük zaman artmaktadır. İnternet kullanıcıları arasına son bir yıl içinde 98 milyon kişi katılmış, 137 milyon yeni sosyal medya kullanıcısı ise sosyal medyayı aktif olarak kullanmaya başlamıştır. Kullanıcıların internet kullanımındaki birincil amacı bilgiye erişmek/bilgiyi aramaktır (yüzde 57,8). İnternetin eğitim ve öğrenim süreçleri ile ilgili kullanımı (yüzde 38,3) sosyalleşme, iletişim ve gündemi takip etme ihtiyaçlarının hemen ardından gelen önemli faktörlerden biridir (Statista 2023; we are social 2023).

71.14 milyon internet kullanıcısıyla Türkiye, dünyanın en çok internet kullanıcısı olan ülkeler arasında 14. sırada gelmektedir ve ülke nüfusunun yüzde 73'ünden fazlası sosyal medya kullanıcısıdır ve 18 yaşın üzerinde bu oran yüzde 95'e çıkmaktadır. Türkiye'de internet kullanıcıları günlerinin 7 saat 24 dakikasını internette geçirmektedir. İnternetin önemli kullanım nedeni bilgi almakken, tüm kullanıcıların yarısı interneti eğitim ve öğretim amaçları doğrultusunda kullanmaktadır (Statista 2023; we are social 2023).

Dijital yerlilik tartışması, dijital teknolojilerin ve araçların çağımız insanının toplumsal ilişkilerinin yeniden üretilmesindeki merkezi konumunu gözler önüne sermektedir. Gençler ve genç yetişkinlerin online olma süreleri neredeyse tüm güne yayılmışken, eğitimden eğlenceye, alışverişten kamusal meselelerin tartışılmasına kadar tüm toplumsal pratikler dijital teknolojilerle aracılanmıştır. Dolayısıyla toplumsal anlamların üretilmesivepaylaşılarak yeniden üretilmesigiderek

daha fazla bu teknolojilerle aracılanmaktadır. Anlamlandırma ve anlamları paylaşma sürecine katılabilme, yani modern toplumda "sosyalleşme" bu teknolojilerin gerektirdiği beceri setlerini ve eğilimleri içeren geniş kapsamlı bir dizi uygulamayı gerektirir (Spire ve Kerkhof, 2016: 284). Dijital teknolojilerin potansiyellerinden yararlanmak ve ekonomik, kültürel ve sosyal hayatta aktif olarak rol alabilmek için başta gençler ve genç yetişkinler olmak üzere bütün yurttaşlar dijital becerilere ihtiyaç duymaktadır (Shopova, 2014: 26). Dijital yerli olduğu iddia edilen genç kuşakların bu becerileri haiz olup olmadığı ise önemli bir tartışma konusudur.

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin dijital becerileri üzerinden dijital yerlilik kavramını tartışmaya açmaktadır. Bu çalışmayla üniversite öğrencilerinin dijital becerilerini belirleyen ve dijital yerlilik kavramının gölgede bıraktığı yapısal parametreler analize dahil edilmektedir. Üniversite öğrencilerinin dijital becerileri şu yapısal parametreler ışığında incelenmektedir: Sosyo-ekonomik koşullar, cinsiyet, üniversite öncesi ve üniversite eğitiminin niteliği, öğrencinin eğitim aldığı bilim alanı. Araştırmada Ankara Üniversitesinin her fakültesinden 4 bin 527 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırmada dijital yerliler oldukları iddia edilen üniversite öğrencilerinin dijital pratikleri, dijital teknolojileri kullanımının kapsamı ve biçimleri serimlenmektedir. Çalışmanın "Dijital "Yerlilik" ve Karanlıkta Kalanlar" başlıklı ilk bölümünde dijital yerlilik kavramı eleştirel bir perspektiften tartışılmaktadır. "Dijital Yerlilerin Dijital Okuryazarlığı" başlıklı ikinci bölümde ise dijital yerlilerin dijital okuryazar olup olmadığına yönelik tartışmayı yürütebilmek için dijital okuryazarlık tanımlanmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde dijital teknolojilerin içine doğduğu için dijital okuryazar gibi kabul edilen ve dijital yerliler olarak adlandırılan ve Türkiye'nin en köklü ve merkez üniversitelerinden biri olan Ankara Üniversitesinde öğrenim görmek olan gençlerin dijital becerileri üzerine yürütülen araştırmanın sonuçları tartışılmaktadır.

“Dijital Yerlilik” ve Karanlıkta Kalanlar

Prensky 2001 yılında dijital yerli kavramını ortaya attığından bu yana yeni kuşakların teknolojinin içine doğduğu ve bu teknolojileri kendiliğinden, doğuştan edindiğine yönelik varsayımlar literatürde önemli yer tutmaktadır. 1980 yılından itibaren doğan kuşakların bilişim ve iletişim teknolojileri ile aşinalıkları, bu teknolojilere bağımlılıkları ve sosyalleşme, öğrenme ve teknoloji konusundaki önceki kuşaklardan belirgin farklılıktaki tutumları çok sayıda araştırmacının konusu olmuştur (Tapscott, 1998; Tapscott, 1999; Frand, 2000; Prensky, 2001; Oblinger ve Oblinger, 2005). Bu çalışmaların iddiaları iki temel varsayıma dayanmaktadır. Bunlardan ilki dijital yerlilerin bilgi teknolojilerine yönelik sofistike bilgi ve becerilere sahip olduğu ve ikincisi de “öğrenme” sürecinin önceki nesillerden farklılaştığıdır (Bennett vd. 2008: 777). Ama bu “etiketleme” çok sınırlı olarak ampirik kanıta dayanır ve genellikle ortak duyu inançları ile desteklenir (Bennett vd. 2007: 777) ve gençlerin teknoloji kullanımındaki farklılıklarla ilgili sorgulamayı gereksizleştirmektedir (Hargittai, 2010: 93). “Dijital yerli” olduğu iddia edilen tüm kuşağın teknolojiyi iyi kullanmasına yönelik genellemeler (bu farklılıkların kaynağındaki) sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisinin göz ardı edilmesi tehlikesini ortaya çıkarmaktadır (Bennett vd. 2008: 779). Oysa çok sayıda araştırma gençlerin teknoloji kullanımında önemli farklılıklar olduğunu ve bu farklılıkların tam da bu yapısal nedenlerden kaynaklandığını ortaya koyar (Hargittai, 2010: 93; Bennett vd. 2007: 783). Bu, anaokulundan üniversiteye dijital teknolojilerle büyüyen ve “dijital yerli” olduğu iddia edilen nesillerin (Prensky, 2001) teknolojinin toplumsal yaşamda artan etkisi ve yaşamın her alanına yoğun entegrasyonu ve dijital teknolojilere teknik erişimin hızla artmasına rağmen dijital okuryazarlık düzeylerinin büyük farklılık göstermesini (Spires ve Kerkhoff, 2016: 283) ve arzulanan düzeyde olmamasını açıklar.

Örneğin ABD’de üniversite öğrencilerinin neredeyse tamamı (yüzde 99,7) mail göndermek gibi işler için internet teknolojisini kullanırken sadece yaklaşık dört öğrenciden biri (yüzde 24,1) multimedya içerikleri üretmektedir (Kvavik ve

Caruso, 2005: 14). Bu da erişim sorunun ötesinde bir farklılığa işaret etmektedir. Hargittai’nin (2010: 109-110) çalışmasının verileri genç yetişkinlerin evrensel olarak web hakkında bilgili olduğu iddiasının doğru olmadığını, aksine dijital davranışları arasında toplumsal eşitsizliklerden kaynaklanan sistematik farklılıklar bulunduğunu kanıtlamaktadır. Buna göre, sorun “erişim” olanaklarının çok daha ötesinde kullanıcıların dijital teknolojileri hayatlarına nasıl dahil ettikleri ile ilgilidir. Hargittai, yapısal farklılıkların dijital açıdan bilgili olduğu varsayılan üniversite gençliği için de söz konusu olduğunu ve ayrıcalıklı grupların daha az ayrıcalıklı olanlara göre dijital teknolojilerin kullanılmasında daha fazla çevrimiçi deneyim, daha yüksek bilgi düzeyi ve daha çeşitli kullanım etkinliklerine sahip olduğunu ortaya koyarak avantajlı grupların dijital teknolojilerden daha fazla yararlanacağını iddia etmektedir. Kennedy vd.’nin (2008: 117) Avustralya’daki üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırma da bilgisayar, cep telefonu ve e-posta gibi teknolojilerin ötesine geçildiğinde “sözde dijital yerlilerin” dijital teknolojilerle ilişkilerinin hiç de homojen olmadığını, kullanım ve tercih örüntülerinin önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı kuşaktan gençler arasındaki farklılıklar kuşaklar arasındaki farklılıklar kadar derindir (Bennett vd. 2008: 779). Dolayısıyla farklı kullanım bağlamları ve deneyimlerini, becerilerdeki farklılıkları açıklamak gerekir (Hargittai, 2010: 108). Ayrıca araştırmalar sözde dijital yerlilerin teknolojiye çok fazla maruz kalmalarına rağmen (dijital okuryazarlığın temel gereklilikleri arasında bulunan) dijital teknolojiler aracılığıyla toplanan bilginin eleştirel değerlendirilmesi için gerekli becerilerden yoksun olduklarını ortaya koymaktadır (akt. List, 2019: 147). Özetle, buradan iki temel sonuç çıkarılabilir. Birincisi, dijital “yerli” olduğu kabul edilen gençlerin dijital davranışları homojen değildir ve beceri düzeylerinde önemli farklılıklar bulunmaktadır. İkincisi, bu farklılıkların temelinde sosyo-ekonomik koşullar başta olmak üzere yapısal faktörlerin yattığıdır.

Genç kuşakların kendiliğinden dijital becerileri haiz olduğu iddiası, dijital teknolojilerin toplumu yine

kendiliğinden geliştireceği şeklindeki fütüristik iddiayla da örtüşmektedir. Ama dijital teknolojilerin toplumsal değişimle ilişkisini karmaşıklaştıran ve fütüristik iddiaların dışına çıkaran çok temel zorluklar bulunmaktadır. Bu zorlukların temelinde teknolojilerin içine gömülü olduğu güç yapıları yatmaktadır. Dijital platformlar dahil bütün medya kaynaklarının zengin ve güçlü dünya bölgelerine doğru eğilimli olması ve dünya nüfusunun başta yoksullar olmak üzere çoğundan uzaklaşması, dijital teknolojilere erişim sorunları ve erişim ve daha eşit fırsatlar sağlansa bile kamusal sorunların diyalog içerisinde çözülebileceği özgür ve saygılı kültürel etkileşim platformlarının tasarlanmaması, dijital teknolojilerin toplumu otomatikman geliştireceği iddiası karşısındaki ana zorluklardır (Couldry vd. 2018: 181). Couldry vd. bu zorlukların aşılabilmesi için dijital teknolojilere etkin "erişim"i anahtar kabul etmekte ancak "erişim"i sadece medya tüketimi için teknolojik erişimi ifade etmediğini, aynı zamanda (dijital platformlar da dahil) medya ve bilgi okuryazarlığını, teknik yeterlilikler/becerileri ve kapasite geliştirmeyi kapsadığını vurgulamaktadır.

Burada altı çizilen, dijital teknolojiler sosyal değişim için bir rol oynayacaksa bu teknolojilere teknik erişimin yeterli olmayacağı, dijital eşitsizliklerin giderilmesi ve geniş halk kitlelerinin dijital teknolojileri hem kullanmayı "öğrenmesi" hem de tüm toplumsal boyutlarıyla kavraması yani dijital okuryazarlar haline gelmesi gerektiğidir. Dolayısıyla "dijital okuryazarlık" dijital yerliliğin merkezi kavramlarından biridir. Ancak bu kavramı tanımlamanın bazı güçlükleri bulunmaktadır.

Dijital Yerlilerin Dijital Okuryazarlığı

Leu vd. (2013: 1154) sosyal, kültürel, politik ve finansal hayatın giderek teknolojiyle aracılanmasına işaret ederek dijital okuryazarlığı bir hak olarak tanımlar ve kamu politikalarının buna paralel olarak geliştirilmesinin önemine dikkati çeker. Uluslararası kurum ve kuruluşların strateji belgelerinde, eşitsizliklerin giderilebilmesi, toplumların gelişmesi, küresel düzeyde rekabetin daha eşit hale gelmesi için dijital becerilerin geliştirilmesine ve dijital okuryazarlık düzeylerinin arttırılmasına

öncelik vermektedir (Avrupa Komisyonu 2010; OECD 2001; Martin, 2005; Martin, 2006).

Okuryazarlık, kullanıldığı referans çerçevesine bağlı olarak sürekli değişen bir göstere terimidir. Zamanavemekanabağlıolarakanlamıhızladedişen deiktik bir kelime olduğu kabul edilmektedir (Leu vd., 2013: 1150). Okuryazarlığın ne olduğu tarihsel ve toplumsal koşullar içerisinde sürekli değişip dönüşür ve bireyin bağımsızlaşması ve toplumsal süreçlere etkin ve işlevsel katılabilmesi için gerekli becerilerin edinilmesine referans verir (Etike, 2021: 297). Çünkü eğitim ve mesleğe hazırlık, istihdama giriş, işteki başarı, vatandaşlık süreçlerine (Spire ve Kerkhof, 2016: 284) finansal, siyasal ve kültürel olmak üzere bütün toplumsal süreçlere katılım okuryazarlık becerilerine bağlıdır (Leu vd., 2013).

Okuryazarlık, 21.yy'da yeni medya türleri ve bilgi teknolojilerinin kullanımını da içermektedir ve yeni medya türleri çeşitlendikçe 21. yy okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık gibi birbirinin yerine kullanılabilen terimlerle ifade edilen yeni okuryazarlıklar ortaya çıkmıştır (Spire ve Kerkhoff, 2016: 284). İnternet ve diğer bilişim teknolojileri okuryazarlığın doğasını değiştirmiş, internet dinamikliği, bağlantılılığı ve hızıyla okuryazarlığın deiktik yapısını arttırmıştır. İnternet aracılığıyla hızla yayılan her yeni teknoloji, (bloglar, wikiler, sosyal ağ teknolojileri, müzik uygulamaları, video uygulamaları vs.) önceki okuryazarlıkların biçimlerini ve işlevlerini değiştirmekte, yeni okuryazarlık formları talep etmektedir (Coiro vd., 2014). Bu yeni okuryazarlıklar hiper bağlantılı metinlerdeki bağlantıları takip etme, doğrusal olmayan metinlerde gezinme gibi yeni metin türlerini, anahtar kelimeler arama, modlar arasında okuma gibi yeni becerileri ve sadece bilgiye ulaşma değil, aynı zamanda doğrulama için de rehber olacak eleştirel bir kavrayış ve çevrimiçi farklı kaynaklardan bilgi toplayarak metne katkıda bulunmalarını, yorumlamalarını ve paylaşımlarını, böylelikle okuyucuların pasif alıcılar olmaktan çıkarak etkin katılımcılara dönüşmesine referans veren metne bilgi ekleyebilme gibi yeni bazı eğilimleri içerir (Spire ve Kerkhoff 2016: 285).

"Bu nedenle, okuryazarlık kazanımı, herhangi bir tek, statik okuryazarlık teknolojisinin (örneğin, geleneksel baskı teknolojisi) için olan okuryazarlık potansiyelini kullanabilme yeteneğiyle değil, daha geniş bir zihniyet ve hızlı ve sürekli bir şekilde yayılan yeni teknolojilerin gerektirdiği yeni okuryazarlıklara sürekli olarak uyum sağlayabilme yeteneğiyle tanımlanabilir" (Coiro vd., 2014: 5).

Bu, çevrimiçi bilgi aramak (ya da iletişime geçmek) için herhangi bir kişinin erişebileceğinden çok daha fazla yeni teknoloji türü anlamına da gelir ve her yeni teknoloji yeni tür bilgi ve becerileri gerektirir. Yeni okuryazarlıklar dijital platformlarda araştırma ve anlama için gerekli yeni strateji ve yaklaşımlarla birlikte yeni becerileri tanımlar (Leu vd., 2013: 1163). Kinzer ve Leu (2017: 1-2) okuma ve yazma yapılırken artık statik baskı malzemeleriyle etkileşimin yerini hareketli metinler, resimler, ses dosyaları, bağlantılar, dijital arama motorları, sanal klavyeler, dokunmatik cihazlar, hareket ve temas tabanlı ara yüzlerin aldığına dikkati çeker. Yeni okuryazarlıkların merkezinde bu uygulamaları ve cihazları etkin biçimde kullanabilmek bulunmaktadır. Burada söz konusu olan dijital olarak biçimlendirilmiş metinleri kullanmak için gerekli becerilerdir (Aytaş ve Kaplan, 2017: 292). Kısaca, yeni okuryazarlıkları ortaklaştıran temel öğeler dijital olarak kodlanmış verilerle iletişimi sağlayan dijital araçların kullanılmasına ilişkin becerilerdir (Lankshear ve Knobel, 2008: 4). Eshet-Alkai (2004: 94) de dijital okuryazarlığı, fotoğrafik/görsel, yeniden üretim, enformasyon, dallanma (branching) ve sosyo-duygusal olmak üzere beş ayrı okuryazarlık türünün birleşimi olarak kabul eder. Buna göre, dijital okuryazar, hem metin dışındaki sembolleri de hem okuma hem de yeniden üretme becerisine sahip, hiper metinler arasında ve çoklu ortamlarda gezinebilen yani, bilgiye ulaşmada yapılar arasındaki bağlantıları kavrayıp yapılar arasında rahat bir şekilde hareket eden, çevrimiçi içeriği eleştirel bir biçimde değerlendirebilen ve çevrimiçi iletişim ve işbirliği için gerekli becerileri haiz kişi demektir.

Özetle dijital okuryazarlığın temelinde hem "dijital" olana ilişkin beceriler bulunmakta hem

de diğer okuryazarlıkları da içermektedir. Bu nedenle bu çalışmada yeni okuryazarlık türlerini "dijital okuryazarlık" şemsiye kavramı altında ele alan bir yaklaşım benimsenmiştir.¹ Çünkü dijital okuryazarlık, tüm yeni okuryazarlıkların bilgi ve becerilerini içerir, hatta bu bilgi ve becerileri içermenin de yetmediği, bu bilgi ve becerilerin sorunları çözmek ve eleştirel, yaratıcı, etik ve esnek biçimde kullanılarak yeni metinlerin yaratılabildiği daha geniş bir çerçeveye oturmaktadır (Ferrari'den akt. Shopova, 2014: 27). Görüldüğü gibi bu sadece beceri odaklı bir yaklaşımla sınırlı değildir. List (2019: 147) bu tür bir görüşün dijital okuryazarlık anlayışlarını beceri temelli kavramlardan uzaklaştırdığını ve dijital okuryazarlığı "bireylerin anlamlı işlevselliği" olarak daha bütüncül ve bağlamsal biçimde ele aldığını vurgular. Her yeni okuryazarlık belirli teknolojilerin gerektirdiği belirli becerilere odaklansa da – ki okuryazarlık gerçek hayattaki görevler ve sorunlar bağlamında bu becerilerin ve yetkinliklerin konumlandırılmasıyla ilgili daha bütünleştirici bir niteliktir (Martin, 2005: 132). Ayrıca dijital okuryazarlığı, dijital sosyal öğrenme sistemlerine ve uygulama topluluklarına katılma süreçleri olarak kavramsallaştıran sosyo-kültürel perspektif, kavramı dijital okuryazarların katıldığı topluluklar tarafından değerli bulunan fiziksel ve kavramsal yapıtların üretimine dahil olarak bu katılımı somutlaştırmalarını da içerecek şekilde genişletir (List, 2019: 148). Dolayısıyla dijital becerilerin hangi bağlamlarda nasıl konumlandırılacağını, (kişilerin) anlama ve bilgi oluşturma, paylaşma ve anlama yeteneklerini arttıran kapsamlı uygulamaları da içerecek biçimde bu şemsiye altında ele alınabilecek yeni okuryazarlıklar şu temel ilkelerde ortaklaşır (Leu vd. 2013: 1158):

"1. İnternet, küresel topluluğumuzda okuryazarlık ve öğrenme için bu neslin belirleyici teknolojisidir. 2. İnternet ve ilgili teknolojiler, potansiyellerine tam olarak erişmek için ek yeni okuryazarlıklar gerektirir. 3. Yeni okuryazarlıklar deiktiktir. 4. Yeni okuryazarlıklar farklı çeşitlerde, çok modlu (multimodal) ve çok yönlüdür. 5. Eleştirel okuryazarlıklar, yeni okuryazarlıkların merkezinde yer alır. 6. Yeni okuryazarlıklarla yeni stratejik bilgi formları gereklidir. 7. Yeni sosyal

1 Dijital okuryazarlık kavramının yeni okuryazarlıkların şemsiye kavramı olarak kullanılmasına ilişkin daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Etike, 2021.

uygulamalar, yeni okuryazarlık için merkezi bir unsurdur. 8. Öğretmenler, yeni okuryazarlık sınıflarında rolleri değişse de daha önemli hale gelirler."

Dijital teknolojilerin neden olduğu değişim, öğrencilerin hem eğitimin kalitesini ve öğrencilerin eğitime erişimini arttırarak eğitim süreçlerinden en verimli şekilde faydalanmaları, (Reddy vd. 2020: 66) hem de mezuniyetlerinden sonra yaşam standartlarını yükseltecek istihdam fırsatlarına kavuşmaları bakımından (Kinzer ve Leu, 2017) önemlidir. Dolayısıyla teknolojinin gençler için öğretme ve öğrenmeyi geliştirme potansiyelinin (Muir'den akt. Spires ve Kerkhoff, 2016: 285) ve sunduğu diğer olanakların ne kadar kullanılabilirliği önemli bir araştırma sorusudur. Ayrıca tüm mesleki pratiklerin hızla dijitalleşmesi dijital okuryazarlığı çalışanlar ve üretim hayatına katılmak üzere üniversitelerde eğitim alan öğrenciler için önemli kılmaktadır. Öğrencilerin gelecekte istihdam olanaklarına erişebilmesi ve üretime katılabilmesi hem yaşam standartlarını yükseltmek hem de bu hedeflere ulaşmalarını sağlayacak eğitim ve öğretim süreçlerine etkin ve verimli biçimde dahil olabilmek için dijital okuryazarlık daha da acil hale gelmekte (Etike, 2021: 318), dolayısıyla gençlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile ilgili araştırmalar da daha çok önem kazanmaktadır. Dijital yerli olduğu kabul edilen gençlerin aslında bu teknolojileri ne düzeyde "kullandıklarına" yönelik bir soruşturma sorunun tüm boyutlarıyla kavranması için önem kazanmaktadır.

"Dijital Yerlilerin" Dijital Beceri Haritası

Bu çalışma, gençlerin dijital becerilerindeki farklılıkları, hangi sosyo-demografik grupların hangi becerilere sahip olduğuna odaklanarak haritalandırmakta ve yapısal etkileri ortaya koyarak dijital yerli olduğu iddia edilen kuşağın aslında dijital okuryazarlık düzeylerinin hem çok sınırlı hem de homojen olmadığını göstermektedir. Çalışmada dijital okuryazarlığın geniş tanımından yola çıkılarak dijital okuryazarlık kavramının merkezindeki dijital becerilere odaklanılmış ve üniversite öğrencilerinin hem eğitim ve öğretim süreçlerinde hem de gelecekte girecekleri mesleki pratiklerde rolü artan dijital becerileri ne kadar haiz olduğu araştırılmıştır. Araştırma, üniversite öğrencilerinin

dijital becerilerini sosyo-ekonomik koşullar, cinsiyet ve üniversite öncesinde ve üniversitede aldıkları eğitimin niteliği ile ilişkileri içerisinde ele almakta ve dijital becerilerin bu boyutlarla ilişkilerini ortaya koymaktadır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin dijital davranışlarının merkezindeki pratikleri, dijital teknolojileri kullanımlarının kapsamı ve biçimleri serimlenmektedir. Ayrıca, öğrencilerin kendi dijital becerilerine ilişkin algıları ve bu becerileri geliştirmek için yüksek öğrenim ve eğitim süreçlerinden beklentileri analiz edilerek öğretim ve eğitim sürecini güncel koşullara uygun hale getirmek amaçlı çalışmalar için veri sağlanmaktadır. Çalışmada şu araştırma soruları cevaplanmaya çalışılmıştır:

Soru 1: Üniversite öğrencilerinin dijital beceri düzeyleri ve kendi becerilerine ilişkin algıları ile sosyo-ekonomik koşulları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Soru 2: Üniversite öğrencilerinin dijital beceri düzeyleri ile cinsiyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Soru 3: Üniversite öğrencilerinin dijital beceri düzeyleri ile aldıkları eğitimin niteliği arasında nasıl bir ilişki vardır?

Soru 4: Öğrencilerin dijital becerilerini arttırmak için yüksek eğitim kurumlarından beklentileri nelerdir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilişim ve Yeni Medya Merkezi (BİYEM) bünyesinde geliştirilen online dijital okuryazarlık anketi kullanılarak BİYEM tarafından toplanmış nicel verilere dayanmaktadır. Araştırmanın Etik Kurul Onayı Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulundan alınmış ve çalışma, etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Anket soruları altı ana kategoride hazırlanmıştır: a) Demografik özellikler ile ilgili sorular, b) Bilgisayar ve internet deneyimi ile ilgili sorular, c) Dijital becerilerin edinimi ve geliştirilmesi ile ilgili sorular, d) Dijital platformların kullanımı ile ilgili sorular e) Dijital

becerilerin düzeyini ölçmeye yönelik sorular ve f) Öğrencilerin üniversiteye dönük tutum ve beklentilerini ölçmeye dönük sorular.

Araştırmanın kapsamı Ankara Üniversitesi bünyesindeki fakültelerin öğrencileridir. Ankara Üniversitesi bünyesindeki 20 fakülteye kayıtlı toplam 46 bin 641 öğrenciden örneklem seçimi yüzde 99 güven düzeyi +-1 hata marjı olarak belirlenmiştir. Online anket formları lisans öğrencilerinin tümüne 1-9 Şubat 2022 tarihlerinde Ankara Üniversitesi öğrenci işleri üzerinden e-posta ve kısa mesaj olarak ulaştırılmıştır. Anket 4527 öğrenciye güven düzeyini ve hata marjını bozmayacak şekilde anket uygulanmıştır. Ankette toplanan veriler SPSS programında istatistiksel olarak incelenmiştir. SPSS'te öncelikle yanıtların frekans dağılımları hesaplanmıştır. Ayrıca bazı sorular bazı değişkenlerle ilişkilendirilerek çapraz analizler yapılmıştır. Çapraz analizlerde kullanılan değişkenler şunlardır: a- gelir durumu, b- cinsiyet, c- eğitim aldığı bilim alanı.

Sosyo-Demografik Manzara

Demografik manzara, farklı cinsiyet, yaş ve sınıflardan, farklı fakültelerden ve akademik başarıları farklı düzeylerden olan Ankara Üniversitesi öğrencilerine dönük temel bir veri seti sunmaktadır. Dijital beceri odaklı dijital okuryazarlık anketi Ankara Üniversitesinin lisans düzeyinde eğitim veren 20 fakültesine kayıtlı toplam 46 bin 641 öğrencinin tümüne gönderilmiştir. 20 fakülteden farklı bölümlere ve sınıflara kayıtlı 2 bin 948 kadın ve bin 540 erkek olmak üzere toplam 4 bin 527 öğrenci anketi cevaplamıştır. Ankete en yoğun katılım 20-22 yaş grubundan gelmiştir (yüzde 44). Sosyal bilimler alanından öğrenciler mühendislik ve fen bilimleri (yüzde 25), tıp ve sağlık bilimleri (yüzde 23,2) öğrencilerine göre dijital okuryazarlık araştırmasına daha çok ilgi göstermiş, ankete katılımın neredeyse yarısı (yüzde 41,9) sosyal bilimler alanından gerçekleşmiştir.

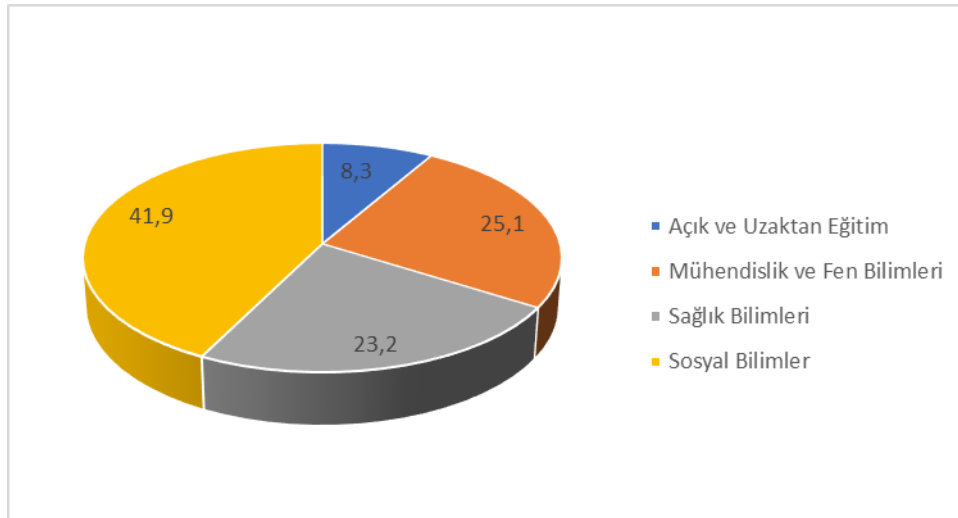
Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sisteminin 2022 verilerine göre Ankara Üniversitesinde 2020-2021 yılında lisans eğitimi alan birinci öğretim ve uzaktan eğitim öğrenci sayısı 46 bin 308'dir.

Bu rakamın yüzde 46,08'i (21.341 kişi) erkek, yüzde 53,9'u (24.967 kişi) ise kadındır. Anketteki oranın genel popülasyona yakın bir görünüm seyrettiği belirtilebilir. Anket sorularını cevaplayan öğrencilerden neredeyse 3 bini kadın (yüzde 65), bin beş yüzü (yüzde 34) erkektir. Bu katılım, kadın öğrencilerin online platform üzerinden anket sorularını cevaplamak için daha çok zaman ayırdığını ve dijital ölçme girişimlerine daha çok ilgi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu veri kadın öğrencilerin teknolojiyle ilişkisinin erkeklere göre daha sınırlı olduğu kanısını tartışmaya açmaktadır.

Araştırmada tüm sınıflardan öğrencilere ulaşılmaya çalışılmış, en yoğun katılım birinci sınıf öğrencilerinden gerçekleşmiştir (yüzde 41). İkinci sınıf öğrencilerinin oranı yüzde 23,2'dir. Ankete katılan öğrencilerin yüzde 64'ünden fazlası birinci ve ikinci sınıf öğrencisidir. Yaklaşık yüzde 17'si üçüncü ve yüzde 19'u da dördüncü sınıflara dağılmıştır. Üniversite öğrenimine yeni başlamış öğrencilerin ankete ilgisinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Yaş dağılımlarına bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısının 20-22 yaş aralığında (yüzde 44) olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığında önemli bir yığılma göze çarpmaktadır. İkinci kalabalık grup 17-19 yaş aralığındadır (yüzde 24). Öğrencilerin yaklaşık yüzde 11'i ise 23-25 yaş aralığındadır.

Araştırmanın fakülte dağılımı incelendiğinde, fakültelerin öğrenci sayılarına uygun bir katılım gösterdiği söylenebilir. Dolayısıyla araştırmanın üniversitenin genel temsilini sağladığı belirtilebilir. Araştırmaya en yoğun katılımın Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden gerçekleştiği görülmektedir (yüzde 16). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin araştırmaya yüksek düzeydeki katılımı fakültedeki toplam öğrenci sayısının yüksek olmasıyla açıklanabilir. Dijital dönüşümün yoğun olarak yaşandığı mühendislik alanlarından da ankete dikkat çekici bir katılım gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaklaşık yüzde 10'u (yüzde 9,7) Mühendislik Fakültesi öğrencisidir. Bilim alanlarına göre incelendiğinde ise ankete en büyük katılım sosyal bilim öğrencilerinden gerçekleşmiştir (Tablo 1).

Tablo 1
Bilim Alanları



Ankete en büyük ilgiyi akademik başarı oranı yüksek öğrenciler göstermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yüzde 61'inden fazlasının (yüzde 61,3) not ortalaması 3'ün üzerinde iken yalnızca yüzde 7,2'sinin not ortalaması 2'nin altındadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarısının yüksekliği, bu öğrencilerin üniversiteyle kurdukları bağın daha güçlü olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca başarılı öğrencilerin dijital bilgi ve becerilere dönük eksiklikleri ve ihtiyaçları konusundaki farkındalıklarının daha yüksek olduğu, dolayısıyla araştırma sonuçlarının da bu farkındalık içerisinde ortaya çıktığı düşünülebilir.

Gelir Düzeyinin Dijital Teknolojilere Erişime ve Dijital Becerilere Etkisi

Öğrencilerin ailesinin gelir düzeyi Ankara Üniversitesi öğrencilerinin dijital becerilerinin nasıl ve ne kadar edinildiğinin sosyal ve ekonomik belirlemelerini anlamak, olguya tüm boyutlarıyla bütünsel bir yaklaşım geliştirmek için önemli bir değişkendir.

Öğrencilerin ailelerinin neredeyse yarısının aylık geliri (araştırmanın yapıldığı dönemde) 5 bin TL'nin altındadır. Türkiye'de Ocak 2022 verilerine

göre dört kişilik bir ailenin açlık sınırının 4 bin 249 TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin önemli bir kısmının (araştırmanın yapıldığı dönemde) açlık sınırında ya da altında yaşadığı ortaya çıkmıştır. Ankara Üniversitesi'nde neredeyse her iki öğrenciden biri açlık sınırında ya da sınırın altında yaşamaktadır.² Gelir durumu değerlendirilirken ortaya çıkan bir gerçeklik de kadın öğrencilerin erkeklere göre daha düşük gelir düzeyi bulunan ailelerden geldikleridir. Ailede gelir getirici işlerde kaç kişinin çalıştığına ilişkin veri öğrencilerin gelir düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Her yüz öğrenciden yaklaşık 65'inin ailesinde yalnızca bir kişi gelir getirici bir işte çalışmaktadır.

Dijital cihazlara erişim gelir düzeyi tarafından belirlenen ve dijital okuryazarlık düzeylerini belirleyen önemli bir değişkendir. Öğrencilerin neredeyse yüzde 35'inin ya kendine ait bilgisayarı yoktur ya da kardeşleri veya ev arkadaşları ile paylaştığı bir bilgisayarı vardır. Her 10 öğrenciden sadece 6'sının (yüzde 65) kendisine ait bilgisayarı olduğu görülmektedir. Bu veri oldukça dikkat çekicidir. Bilgisayar sahipliği cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerin yüzde 70,2'sinin, kadınların ise yüzde 62,4'ünün kendine ait bir

2 Türk-İş'in Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması'nın raporuna göre, Ocak 2022'de dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 4.253,40 TL'dir. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 13.843,50 TL'dir. Erişim (14.03.2022): <https://www.turkis.org.tr/ocak-2022-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>

bilgisayarı olduğu görülmektedir. Paylaşımli bilgisayar kullanımının ise kadın öğrencilerde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Her dört kadın öğrenciden biri (yüzde 24,9) paylaşımli bilgisayar kullanımına sahipken, erkeklerden bu oran çok daha düşüktür (yüzde 15,3).

Bilgisayar sahipliği gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde ise önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Asgari ücret ve altı seviyesinde geliri olan ailelerden gelen öğrencilerin yüzde 57,8'i kendisine ait bir bilgisayarı olmadığını belirtmektedir. Bu, ailesi asgari ücret ve altında geliri olan her 10 öğrenciden neredeyse 6'sının kendisine ait bir bilgisayarı olmadığı anlamına gelmektedir. Bu gelir grubundaki öğrencilerin yüzde 50'si kardeşi ya da ailesi/ev arkadaşı ile paylaştığı bir bilgisayarı kullanmaktadır. Buna karşılık 9 bin TL üzerinde gelire sahip ailelerden gelen öğrencilerin kendisine ait bilgisayara sahip olmama oranı sadece yüzde 3,3 olarak gerçekleşmiştir.

Benzer şekilde, bilgisayar kullanmaya başlama ile gelir düzeyi ilişkisi incelendiğinde, 10 yıldan daha fazla süredir bilgisayar kullananlar içinde asgari ücret altı gelire sahip ailelerden gelen öğrencilerin oranı yalnızca yüzde 5'tir. Asgari ücret (2825 TL) ve 3500 TL arasında gelire sahip ailelerden gelen öğrencilerin oranı ise yüzde 9,4'tür. Dolayısıyla düşük gelir düzeyindeki ailelerden gelen öğrencilerin bilgisayar kullanmaya diğer öğrencilere göre daha geç başladıkları söylenebilir.

Öğrencilerin dijital kalem, tablet, giyilebilir teknoloji, e-okuyucu gibi farklı dijital cihazlara sahip olup olmadığına bakıldığında bu teknolojilerin öğrenciler arasında yaygın olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin yüzde 90'ı bu cihazlara sahip olmadıklarını belirtmiştir. Telefon dışındaki dijital fotoğraf makineleri yüzde 82,8, akıllı saat gibi giyilebilir teknolojiler yüzde 76,4 ve tabletler de yüzde 61,1 gibi oranlarla öğrencilerin sahip olmadığı dijital cihazlardır. Buna karşılık, öğrencilerin en çok kullandığı dijital cihaz akıllı telefondur. Araştırmanın verileri öğrencilerin neredeyse tamamının akıllı telefonu olduğunu

ortaya koymaktadır ve tüm gelir düzeylerinden öğrenciler için sonuç değişmemektedir. Bu veri, akıllı telefonların artık bir bilgisayar donanımına sahip, telefon iletişiminin çok ötesindeki iletişim ihtiyaçlarını karşılamak üzere dizayn edilmesi ve donanımlarının giderek gelişmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Dijital beceriler aile gelir durumuna göre incelendiğinde de önemli bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Aile gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin dijital becerilerinin de dijital becerilerine ilişkin kendilerine duydukları güvenin de yükseldiği görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin "bilgisayar becerilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplarla ilişkilendirildiğinde, becerilerini çok iyi değerlendiren her 10 öğrenciden üçünden fazlasının (yüzde 32,5) yüksek gelir grubundan olduğu görülmektedir. Becerilerini orta düzey olarak değerlendiren alt gelir grubu ve üst gelir grubundan öğrencilerin sayısında da önemli farklar ortaya çıkmaktadır. Bilgisayar becerilerini zayıf olarak nitelendiren öğrenciler de düşük gelir gruplarında yoğunlaşmaktadır (yüzde 32,7).

E-posta oluşturmak, Word dosyasında çalışmak gibi temel becerilerin ötesine geçerek görece daha teknik bilgi isteyen elektronik çizelge programlarına ilişkin beceri düzeylerini sorguladığımızda yüksek gelir grubundan gelen öğrencilerin neredeyse yarısı "iyi" kullandığı cevabını vermektedir (yüzde 47,6). Alt gelir grubu içerisinde yer alan öğrencilerin Bu konuda zayıf olduğu cevabını verenlerin ise yüzde 58'i "zayıf" demektedir. Yine, öğrencilerin meslekleri için gerekli dijital becerilerden ne kadar haberdar olduğuna ilişkin sorgulama da gelir grupları arasında önemli farkları ortaya çıkarmaktadır. Gerekli dijital becerilerden haberdar olduğunu düşünen öğrencilerin yüzde 33'ü en üst düzey gelir grupları içerisinde. Asgari ücret ve altındaki gelir grubunda bu becerilerden haberdar olduğunu düşünen öğrencilerin oranı sadece asgari ücret için yüzde 10, altı için yüzde 12 olarak gerçekleşmiştir. Bu becerilerden kesinlikle haberdar olmadığını düşünen öğrenciler de alt gelir grubunda yoğunluk göstermektedir.

"Dijital beceriler konusunda kendisini sınıf arkadaşlarımdan gerisinde görüyorum" ifadesine alt gelir grubundan "kesinlikle katıldığını" belirten yüzde 23,1 ile "katıldığını" ifade eden yüzde 34,5 toplandığında düşük gelirli öğrencilerin yarısından fazlasının kendisini sınıf arkadaşlarının gerisinde gördüğü ortaya çıkmaktadır. Yüksek gelir gruplarından öğrencilerin yüzde 57,9'unun bu soruya cevabı "kesinlikle katılmıyorum" olmuştur. Yine dijital cihazları rahatça kullandığını ifade eden öğrenciler yüksek gelir gruplarında yoğunlaşmaktadır. En yüksek gelir grubunda bu soruya "kesinlikle katılanların oranı yüzde 48'in üzerine çıkarken en düşük gelir grubunda bu oran yüzde 29'da kalmıştır.

Araştırmanın bu bulguları öğrencilerin hem dijital cihaz sahipliği hem de dijital becerileri ile gelir düzeyleri arasındaki ilişkiyi net olarak ortaya koymaktadır. Beceri düzeylerindeki farklılıklar gibi, dijital teknolojinin öğrencilerin hayatlarına dahil edilmesindeki farklılıklar da homojen bir "dijital yerli" kuşağı anlatısının doğru olmadığını göstermektedir.

Dijital Teknolojilerin Kullanım Amaçları

Öğrencilerin büyük kısmı dijital cihazları haberleşmek, sosyal ağlara girmek, gündemi takip etmek, oyun oynamak ve ödev yapmak için kullandıklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin önemli bir kısmı (yüzde 41,6) akıllı telefonunu hayatının her alanında kullandığını ifade etmiştir.

Bu oran akıllı telefonunu eğitim ve ders amaçlı kullanan öğrencilerin oranıyla (yüzde 20,9) birlikte yorumlandığında telefonun öğrencilerin büyük kısmı tarafından (yüzde 62,5) eğitim amacıyla kullanılan önemli bir dijital araç haline geldiği söylenebilir. Akıllı telefonunu öncelikli olarak sosyalleşme amaçlı kullanan öğrenci sayısı da çarpıcıdır (yüzde 27,2).

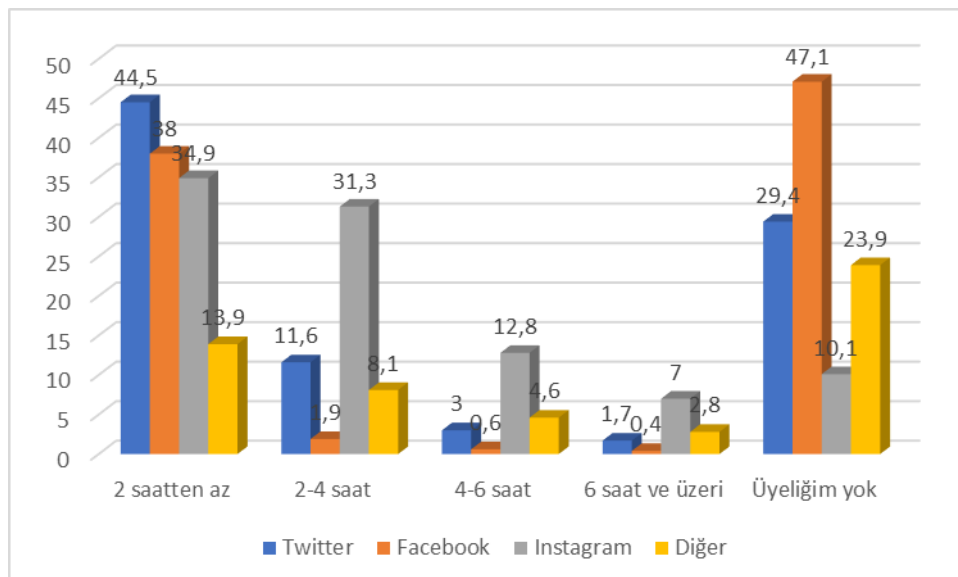
Sosyal Medya Kullanımları

Ankara Üniversitesi öğrencilerinin facebook, twitter ve instagram gibi sosyal medya platformlarında ne kadar zaman geçirdiği incelendiğinde en çok instagram'da vakit geçirdikleri görülmektedir (Tablo 2). Öğrencilerin yüzde 7'si günde 6 saatten fazla instagram kullanmaktadır. 4 saatin üzerinde instagram kullanan öğrenci sayısı yaklaşık yüzde 20'dir (yüzde 19,8). Bu, her beş öğrenciden birinin dört saatten fazla instagram'da zaman geçirdiği anlamına gelmektedir. Her on öğrenciden dördü facebook'ta 2 saate kadar zaman geçirirken, neredeyse yarısı (yüzde 44,5) da iki saatini twitter'da geçirmektedir. Verilere göre öğrencilerin en az zaman geçirdiği sosyal medya ağının facebook olduğu görülürken, en çok zaman geçirilen mecranın ise instagram olduğu ortaya çıkmaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında ise kadın öğrencilerin erkeklere göre instagram'da daha fazla vakit geçirdikleri görülmektedir.

Sosyal medya platformlarının öğrencilerin hayatında büyük yer kapladığı görülmektedir.

Tablo 2

Sosyal Medyada Geçirilen Zaman



Bu platformlar arasında belirli bir ilgi hiyerarşisi gözetildiği de tespit edilebilir. Ankete katılanların neredeyse yarısının (yüzde 47,1) facebook üyeliği bulunmazken, bu oran instagram için yüzde 10,1'e düşmektedir. Demek ki her 10 öğrenciden 9'unun instagram hesabı vardır ve bu platform öğrenciler arasında en çok kullanılan sosyal medya mecrası olarak öne çıkmaktadır.

Dijital Okuryazar Olmayan “Dijital Yerliler”

Sosyal medyada bu kadar yoğun zaman geçiren ve aile gelir düzeylerinin düşüklüğüne rağmen dijital cihazlara erişimi büyük ölçüde artmış öğrencilerin dijital becerileri sorgulandığında “dijital yerlilerin” teknolojilerin bilgisini kendiliğinden edindiğine yönelik mitin doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin yüzde 15,4'ü dijital becerilerinin zayıf olduğunu belirtmektedir (Tablo 3). Her 10 öğrenciden 4'ü (yüzde 42,6) de dijital becerilerinin orta düzeyde olduğunu belirtmektedir. Dijital becerilerini iyi (yüzde 29,6) ve çok iyi (yüzde 11,6) olarak değerlendiren öğrenciler de her 10 öğrenciden 4'üdür. Öğrencilerin dijital becerilerinin orta ve iyi düzeylerde yoğunlaştığı belirtilebilir.

Öğrencilere dijital alanın farklı program ve mecralarını kullanabilme düzeyleri sorulmuştur.

tasarımlar sayesinde kolayca gerçekleştirilen internet etkinliklerinde kendilerini daha iyi değerlendirmektedir. Örneğin öğrencilerin neredeyse yarısı (yüzde 42,7) sosyal iletişim uygulamalarında ve neredeyse yüzde 40'ı (yüzde 37,6) sosyal medyada çok iyi olduğunu ifade ederken mesleki programlarda çok iyi olduğunu belirten öğrencilerin oranı yalnızca yüzde 11,6 olarak gerçekleşmiştir. Excel gibi elektronik çizelge programlarını 10 öğrenciden sadece biri, Word gibi temel metin yazma uygulamalarını ise 10 öğrenciden sadece ikisi çok iyi kullanabildiğini belirtmiştir.

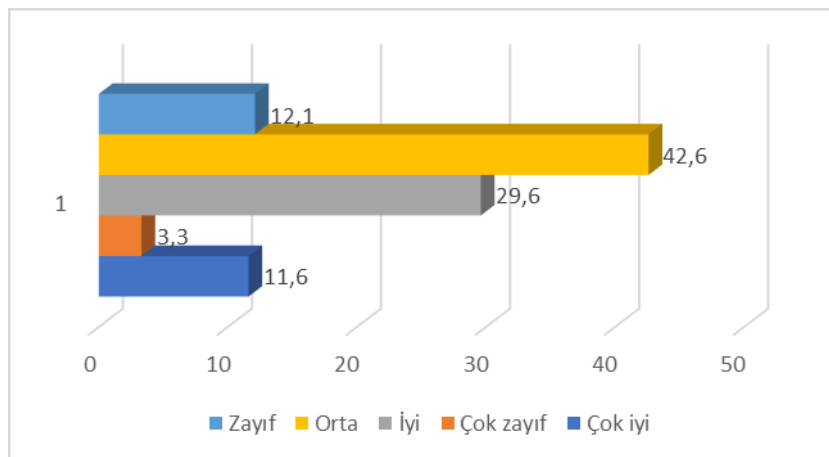
Eğitimin Niteliği

Dijital okuryazarlık literatüründe de vurgulandığı gibi dijital okuryazarlığın önemli bir boyutu da içerik oluşturabilme ve üretme kapasitesidir. Üniversite öğrencilerinin kişisel bir web sitesine, bloga ya da vloga sahip olmadığını söylemek mümkündür. Katılımcıların neredeyse yüzde 90'ı bu mecralara sahip olmadığını belirtmektedir. Dijital içeriğin üretildiği tek alan sosyal medyadır.

Yüzde 90'ı en az bir sosyal medya hesabı sahibi olmasına rağmen, dijital ortamlarda içerik üretmeyi profesyonelleştirecek vlog/blog ve web sitesi gibi uygulamalar öğrenciler arasında

Tablo 3

Dijital Becerilerinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?



Bu konuda kullanım bilgisi gerektiren bazı temel bilgisayar uygulamalarında zayıf olduğunu ya da bunları hiç kullanmadığını belirten öğrenci oranları oldukça çarpıcıdır. Buna karşın öğrenciler, görece teknik bilgi gerektirmeyen ve akıllı

yaygın değildir. Bu sonuç iki değişken göz önünde bulundurularak yorumlanabilir. Birincisi, dijital ortamda öğrencilerin temel amacının eğlenmek, haberleşmek, gündemi takip etmek ve kişisel içerik üretmek olduğudur. İkincisi de profesyonel

içerik üretiminin bazı teknik yetkinlikleri ve becerileri gerektirmesidir. Dijital içerik üretiminin profesyonelleşmemesinin altında yatan temel iki değişkenin bunlar olduğu söylenebilir.

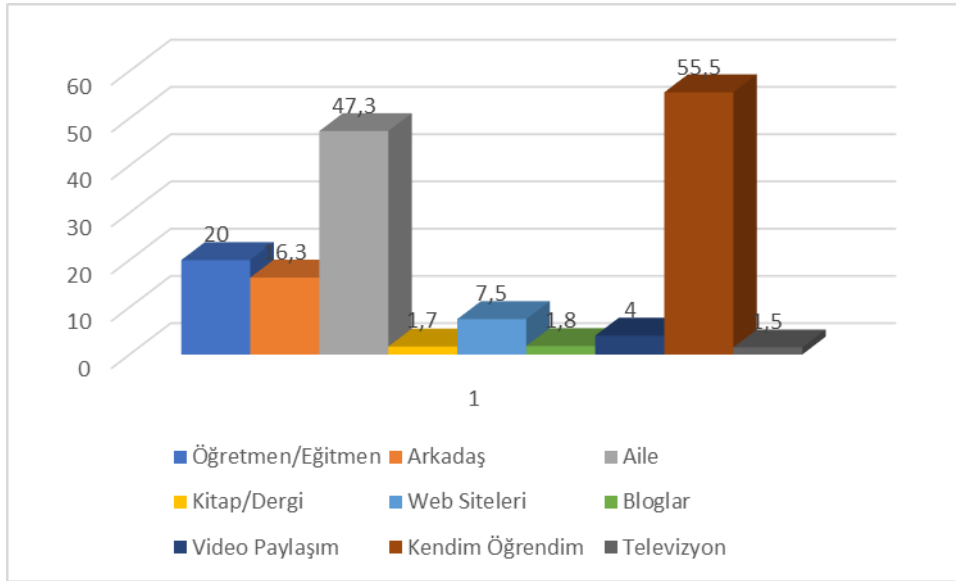
Öte yandan araştırma sonuçları, öğrencilerin dijital becerileri el yordamıyla, kendi kendine edinmeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Örneğin, öğrencilerin büyük çoğunluğu bilgisayar kullanmayı kendisinin öğrendiğini belirtmektedir (Tablo 4). Çoklu yanıtlar göstermektedir ki, öğrencilerin neredeyse yüzde 55'inden fazlası bilgisayar kullanmayı kendisi öğrenmiştir. Bilgisayar kullanmayı bir öğretmen ya da eğitmeninden öğrenen öğrencilerin oranı sadece yüzde 20'dir. Her beş öğrenciden sadece biri bilgisayar kullanmayı bir eğitimciden öğrendiğini ifade etmiştir.

düzeyinin düşük ya da yüksek olması fark etmeksizin üniversitesinden dijital okuryazarlığı arttırmaya yönelik eğitim etkinlikleri talep ettiğini göstermektedir. Buna karşın öğrencilerin önemli bir bölümü dijital becerilerini geliştirmek konusunda üniversitelerinden yeterince destek görmediklerini ifade etmektedir (yüzde 43,5). Bu konuda kararsız olduğunu belirten yüzde 31,3'lük oran da dahil edildiğinde her dört öğrenciden üçünün üniversiteden en azından yeteri düzeyde destek görmediğini düşündürdüğü söylenebilir (Tablo 5). Bu öğrencilerin üniversiteden dijital becerileri geliştirecek etkinlikler sunmasına dönük bir beklenti içinde olduğu da ifade edilebilir.

Araştırmada karşılaşılan dikkat çekici bir bulgu, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini kazanmanın kendi sorumlulukları olduğunu

Tablo 4

Bilgisayar kullanmayı nasıl/kimden öğrendiniz?

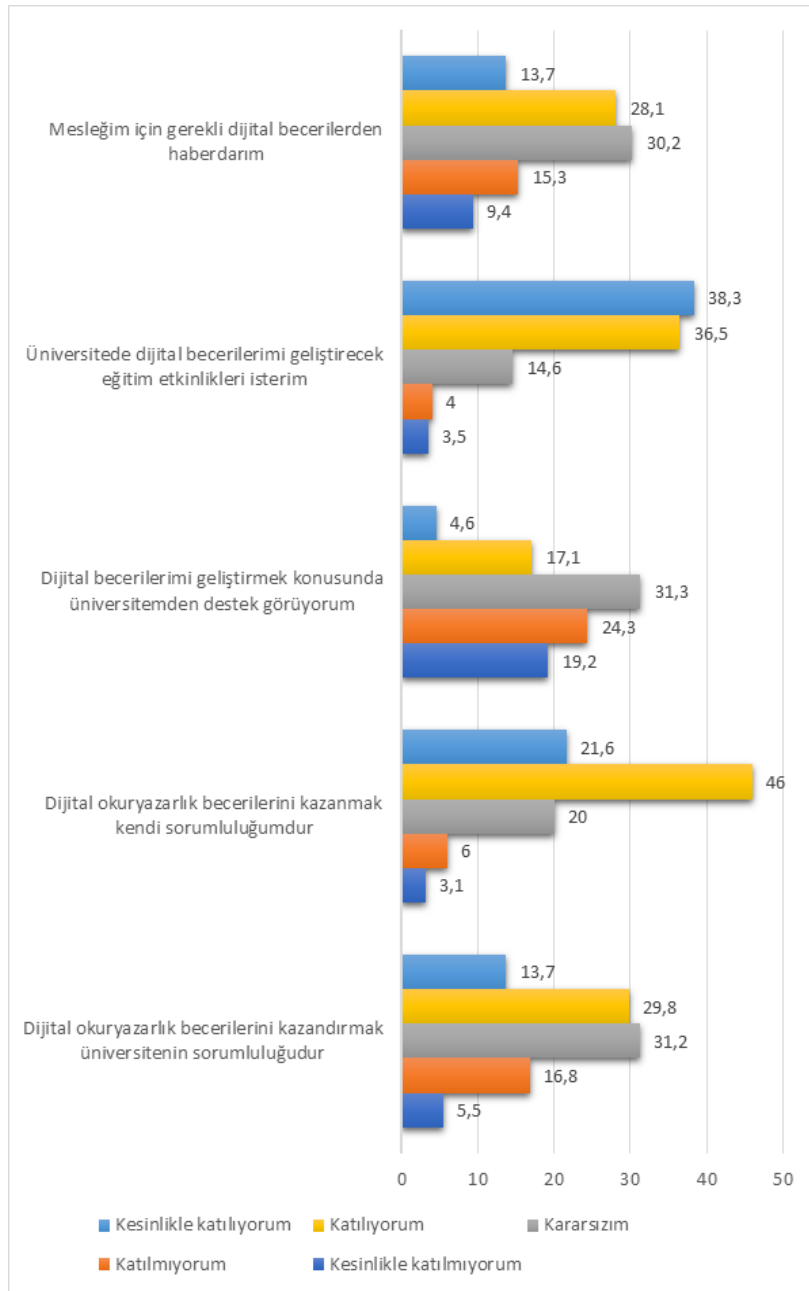


Eğitim Kurumlarından Beklentiler: "Okuryazar Olmak İstiyorum"

Dijital becerileri el yordamıyla edinmeye çalışan öğrenciler yüksek eğitim kurumlarından dijital becerilerini geliştirecek eğitim etkinlikleri talep etmektedir. Her dört öğrenciden üçü (yüzde 74,8) üniversitede dijital becerilerini geliştirecek eğitim etkinlikleri istediklerini belirtmiştir. Bu da Ankara Üniversitesi'nin her dört öğrencisinden üçünün, yaşı ya da sınıfı hatta dijital okuryazarlık

düşünmesidir. Her üç öğrenciden ikisi (yüzde 67,6) bu konuda olumlu görüş bildirmiştir. Buna karşın dijital okuryazarlık becerilerini kazandırmanın üniversitenin sorumluluğu olduğunu düşünenlerin oranıysa yüzde 43,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler öğrencilerin üniversiteye dönük beklentileri ile bir arada düşünüldüğünde, öğrencilerin becerilerini geliştirme konusunda bireysel bir sorumluluk taşıdığı fakat üniversitenin destekleyici etkinliklerine de açık oldukları düşünülebilir.

Tablo 5
Üniversiteye Dönük Tutum ve Beklentiler

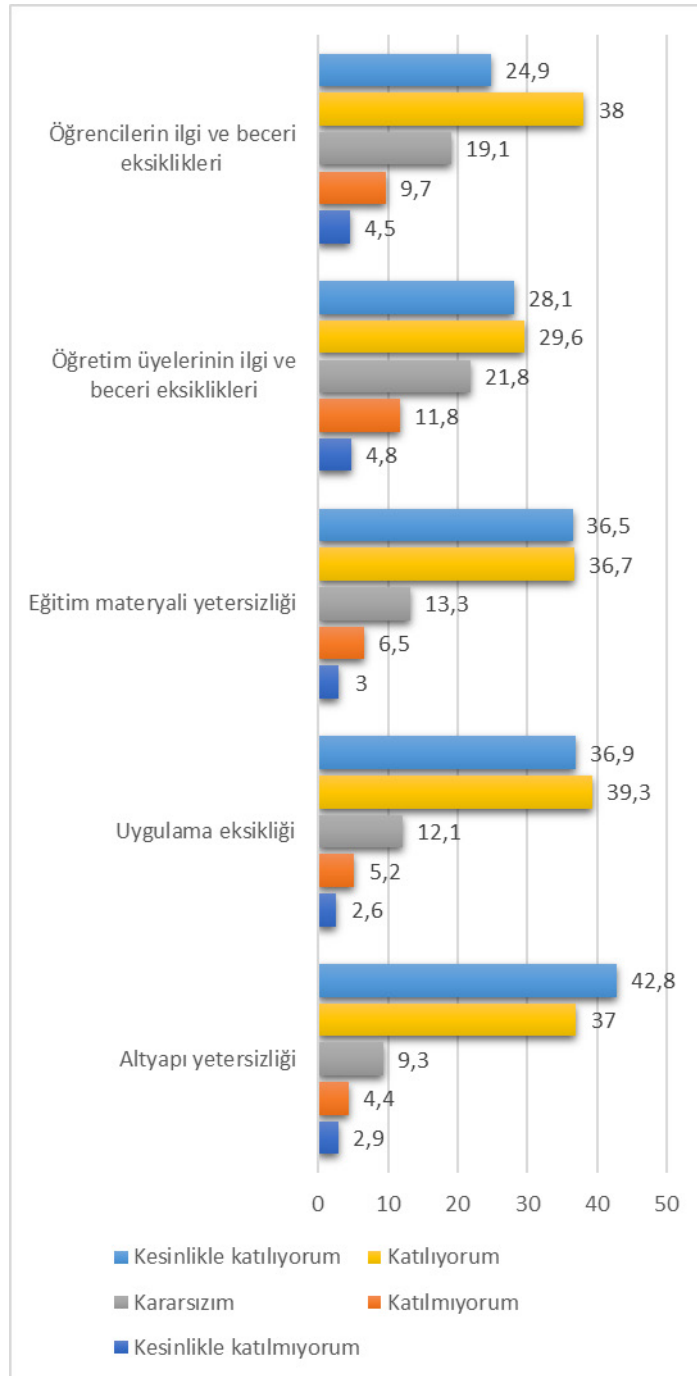


Araştırmada, dijital okuryazarlığın önemli bir boyutu olarak eğitimde dijital teknoloji kullanımını etkileyen faktörler de incelenmiştir (Tablo 6). Öğrenciler bu faktörlerin başında altyapı yetersizliğinin geldiğini belirtmektedir (yüzde 79,8).

Altyapı yetersizliğini sırasıyla uygulama eksikliği (yüzde 76,2), eğitim materyali yetersizliği (yüzde 73,2), öğrencilerin ilgi ve beceri eksiklikleri (yüzde 62,9) ve öğretim üyelerinin ilgi ve beceri eksiklikleri

(yüzde 57,7) izlemektedir. Dijital okuryazarlık konusunda geleceğe dönük olarak tüm bu alanlarda yeni politika önerilerinin oluşturulması ve üniversitelerin altyapısı başta olmak üzere çeşitli teknik iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi önemli görünmektedir. Bununla paralel bir diğer bulgu da üniversite eğitiminin dijital araç ve kaynaklarla desteklenmesi gerektiğine dönük ifadelerdir. Öğrencilerin yüzde 84,4'ü bu doğrultuda görüş bildirmektedir.

Tablo 6
Eğitimde dijital teknoloji kullanımını etkileyen faktörler



Sonuç

Dijital yerli tartışması genç kuşakların dijital becerileri kendiliğinden haiz olduğu iddiasını içerir. Buna göre, teknolojinin içine doğan ve bütün erişim olanaklarına sahip genç kuşaklar bu teknolojilerin bilgisini de kendiliğinden edinmektedir. Bu iddia genç kuşakların dijital okuryazarlık düzeylerinin oldukça sınırlı olmasını ve dijital davranışlarının homojen olmamasını açıklayamamaktadır. Dijital yerlilik kavramı bir yandan bu dijital okuryazarlık

düzeylerindeki sınırlılığı ve beceri düzeylerindeki farklılaşmayı belirleyen yapısal koşulları karanlıkta bırakırken diğeryandan kamu politikalarıyla nitelikli eğitim süreçlerinde dijital okuryazarlar haline "getirilmesi" gereken üniversite öğrencilerinin ihtiyaçlarını ve kamusal düzeyde alınması gereken önlemleri göz ardı etme riskini güçlendirmektedir. Bu çalışma dijital yerlilik kavramının karanlıkta bıraktığı yapısal parametreleri tartışmaya dahil etmeyi amaçlamıştır.

Çalışmada Ankara Üniversitesinin lisans eğitimi veren bütün fakültelerinden 4 bin 527 öğrencisine anket uygulanmış ve dijital yerli olduğu iddia edilen kuşağın dijital becerilerinin oldukça sınırlı olduğu, dijital okuryazarlar olmadıkları ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları gelir durumuna bakılmaksızın öğrencilerin hepsinin özellikle akıllı telefonları aracılığıyla dijital teknolojilere erişimi bulunduğunu ancak bunun onları dijital okur yazar yapmadığını göstermektedir. Araştırmanın verilerine göre, öğrencilerin dijital becerilerinin aile gelir durumu gibi sosyo ekonomik koşullar, cinsiyet ve üniversite öncesinde ve üniversitede aldıkları eğitim başta olmak üzere yapısal koşullarla ilişkilidir. Araştırma bu farklılıkların en önemli nedeninin sosyo-ekonomik koşullar olduğunu ve eşitsiz ilişkilerin eşit olmayan okuryazarlık düzeyleri yarattığını göstermektedir. "Dijital yerli" olduğu iddia edilen kuşağın üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlığın gerektirdiği becerilere oldukça sınırlı düzeyde hakim olduğuna ilişkin sonuç ise, üniversite eğitimi almayan genç nüfusla birlikte düşünüldüğünde sözde dijital yerlilerin dijital okuryazar olmasının önünde önemli sınırlılıklar bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Dijital becerilerin öğrencilerin aldığı eğitimin niteliği ile de doğrudan ilişkili olduğu ortaya çıkmakta, öğrencilerin becerilerini geliştirecek nitelikli eğitim süreçlerine erişiminin temel eğitimden başlayarak oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Araştırma, öğrencilerin kendi dijital becerilerine ilişkin algıları ve bu becerileri geliştirmek için yüksek öğrenim ve eğitim süreçlerinden beklentileri de analiz edilerek öğretim ve eğitim sürecini güncel koşullara uygun hale getirmek amaçlı çalışmalar için veri sağlamaktadır. Araştırmada dijital teknolojilere teknik erişimin gençleri dijital okuryazarlar haline getirmede, dijital becerileri hangi düzeyde sahip olduğuna bakılmaksızın öğrencilerin bu becerileri geliştirmek için eğitim süreçlerinde kurumsal düzeyde daha fazla olanak ve destek talep ettiği bulgulanmıştır. Tüm bu sonuçlar, dijital yerlilik iddiasının işaret ettiği beceri ediniminin ve yetkinleşmenin yapısal parametreler nedeniyle "kendiliğinden" gerçekleşmeyeceği, ancak üniversite öğrencilerine nitelikli, erişilebilir, eşit ve

kamusal üniversite eğitimi ile olanaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, yükseköğretim kurumlarının araştırmasonuçlarından yola çıkılarak öğrencilerin talepleri üzerine düşünülmesini, öğrencilerin dijital okuryazarlığını ve becerilerini arttırmaya yönelik hali hazırda var olan strateji ve programların güncellenmesi ve geliştirilmesini önermektedir. Bunun için yeni politika önerilerinin oluşturulması ve üniversitelerin altyapıları başta olmak üzere çeşitli teknik iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi önemli görünmektedir.

Kaynaklar

- Aytaş, G., Kaplan, K. (2017). Medya Okuryazarlığı Bağlamında Yeni Okuryazarlıklar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 291-310.
- Bennett, S., Maton, K., ve Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. *British journal of educational technology*, 39(5), 775-786.
- Coiro, J., Knobel, M., Lankshear, C., ve Leu, D. J. (2014). Central issues in new literacies and new literacies research. In *Handbook of research on new literacies* (ss. 1-22). Routledge.
- Couldry, N., Rodriguez, C., Bolin, G., Cohen, J., Volkmer, I., Goggin, G., ... ve Lee, K. S. (2018). Media, communication and the struggle for social progress. *Global Media and Communication*, 14(2), 173-191.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of educational multimedia and hypermedia*, 13(1), 93-106.
- Etike, Ş. (2021). Gençlik ve Dijital Okuryazarlık: İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Emek Araştırma Dergisi*, (21).
- Frاند, J. L. (2000). The information-age mindset changes in students and implications for higher education. *Educause review*, 35, 14-25.

- Hargittai, E. (2010). Digital natives? Variation in internet skills and uses among members of the "net generation". *Sociological inquiry*, 80(1), 92-113.
- Kennedy, G. E., Judd, T. S., Churchward, A., Gray, K., ve Krause, K. L. (2008). First year students' experiences with technology: Are they really digital natives?. *Australasian journal of educational technology*, 24(1).
- Kinzer, C. K. (2010). Considering literacy and policy in the context of digital environments. *Language Arts*, 88(1), 51.
- Kinzer, C. K., Leu, D. J., ve Peters, M. A. (2017). New Literacies and new literacies within changing digital environments. Encyclopedia of educational philosophy and theory. Singapore: Springer.
- Kirkwood, A., ve Price, L. (2005). Learners and learning in the twenty-first century: what do we know about students' attitudes towards and experiences of information and communication technologies that will help us design courses?. *Studies in higher education*, 30(3), 257-274.
- Kirschner, P. A., ve De Bruyckere, P. (2017). The myths of the digital native and the multitasker. *Teaching and Teacher education*, 67, 135-142.
- Leu, D. J., Kinzer, C. K., Coiro, J., Castek, J., ve Henry, L. A. (2013). New literacies and the new literacies of online reading comprehension: A dual level theory. *Theoretical models and process of reading*, 1150-1181.
- List, A. (2019). Defining digital literacy development: An examination of pre-service teachers' beliefs. *Computers ve Education*, 138, 146-158.
- Martin, A. (2005). DigEuLit—a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, 2(2), 130-136.
- Martin, A., Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in teaching and learning in information and computer sciences*, 5(4), 249-267.
- Oblinger, D., ve Oblinger, J. (2005). Is it age or IT: First steps toward understanding the net generation. *Educating the net generation*, 2(1-2), 20.
- OECD, (2001). Understanding the Digital Divide, France: OECD Publications. <https://www.oecd.org/digital/ieconomy/1888451.pdf> erişim: 16 Kasım 2021.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Reddy, P., Sharma, B., ve Chaudhary, K. (2020). Digital literacy: A review of literature. *International Journal of Technoethics (IJT)*, 11(2), 65-94.
- Shopova, T. (2014). "Digital literacy of students and its improvement at the university". *Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science*, 7(2), 26-32.
- Statista (2023). Number of internet and social media users worldwide as of January 2023. <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>
- Spires, H. A., ve Kerkhoff, S. N. (2016). New literacies. *The encyclopedia of middle grades education*, 282-286.
- Tapscott, D. (1998). *Growing up digital* (Vol. 302). San Francisco: McGraw-Hill Companies.
- Tapscott, D. (1999). Educating the net generation. *Educational leadership*, 56(5), 6-11.
- We are social (2023). The Changing in the World of Digital in 2023. <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/>

Extended Abstract

This study, conducted on the digital skills of young people who are considered digital literate and called digital natives because they were born into digital technologies, reveals that the digital behaviors and skill levels of young people are not at all homogeneous and show significant differences. The data of the study show that the most important reason for these differences is socio-economic conditions and unequal relationships create unequal literacy levels.

In this study, starting from the broad definition of digital literacy, it was focused on the digital skills at the center of the concept of digital literacy and it was investigated how much the university students have digital skills, which have an increasing role both in their education and training processes and in their future professional practices. The research deals with the digital skills of university students in the integrity of three areas of experience: social, cultural and economic, and reveals the relationships of digital skills with these dimensions. In the research, the practices of university students at the center of their digital behaviors, the scope and forms of their use of digital technologies are revealed. In the research, students' perceptions of their own digital skills and their expectations from higher education and educational processes to develop these skills are analyzed and data is provided for studies to make the teaching and education process suitable for current conditions.

The digital literacy questionnaire was sent to all 46,641 students enrolled in 20 faculties of Ankara University providing undergraduate education. A total of 4,527 students, 2,948 women and 1,540 men, enrolled in different departments and classes from 20 faculties answered the questionnaire. The highest participation in the survey came from the 20-22 age group (44 percent). Social sciences students showed more interest in digital literacy research than engineering and natural sciences (25 percent), medicine and health sciences (23.2 percent), and almost half of the respondents (41.9

percent) were from social sciences.

In the research, the socio-economic conditions and academic levels of the students are related to their digital skills; how they acquired these skills; purposes of using digital technologies; social media experiences and time spent on social media; The level and quality of digital skills and habits and the expectations and needs of students from their universities in order to improve this level and quality were examined. 27 percent of the students belong to families with minimum wage and income close to the minimum wage, and only one person in the family of 64 percent works in an income-generating job. The results of the research reveal that the rate of ownership of computers and other digital devices is directly related to the economic status of students. 6 out of 10 students from families with minimum wage and income close to the minimum wage do not have a computer of their own. In addition, as the family income increases, the digital skill level of the students also increases.

More than 55 percent of the students acquired the ability to use computers by their own efforts and groping. Only one out of five students learned how to use a computer from a teacher or trainer. This data has revealed that curricula should be revised considering the needs of the digital age, from primary school to university graduation.

Ankara University revealed that 9 out of 10 students use Instagram, and more than half of the students spend more than two hours a day on Instagram. One out of every five students spends more than 4 hours a day on Instagram. This period is over 6 hours for 7 percent of students. The rate of students who shop online is 90 percent.

It is interesting to investigate how students, who spend so much time on social media and whose access to digital devices has greatly increased despite their low family income, can use computer programs and how much they have the skills expected to have in professional work. While

90 percent of the students have at least one social media account, it has been revealed that applications such as vlogs/blogs and websites that will professionalize content production in digital environments are not common among students. This result showed that the main purpose of the students in the digital environment is not to become professional in digital content production or to increase their digital competencies, but to have fun, communicate, follow the agenda and produce personal content. However, according to the research, this result is not only related to the basic goals of the students, but also to the fact that they do not have the necessary equipment to produce professional content.

In the study, students stated that they were weak or could not use some basic computer applications that required technical usage knowledge, while they evaluated themselves more competent in internet activities that did not require technical knowledge and were easily carried out thanks to smart designs. Almost half of the students (42.7 percent) stated that they were very good in social communication applications and almost 40 percent (37.6 percent) of them stated that they were very good in social media, while the rate of students who stated that they were very good in vocational programs was only 11.6 percent. Only one out of 10 students stated that they could use spreadsheet programs such as Excel very well, and only two out of 10 students could use basic text writing applications such as Word. Three out of every four students stated that they demand educational activities to increase their digital literacy from our university, regardless of their age or class, or even if their digital literacy level is low or high. This demand has come from faculty students whose professional activities are increasingly digital and who need to use digital technologies well in order to be employed after graduation.

The results of the research provide an opportunity to reflect on students' demands and to update and develop existing strategies and programs to increase their digital literacy and skills.

Yazar Bilgileri

Author details

(Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi, safaketike@gmail.com

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations:

Çalışma Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilişim ve Yeni Medya Merkezi BİYEM tarafından desteklenmiştir. The study was supported by Ankara University Faculty of Communication Informatics and New Media Center BİYEM.

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Etik Kurul Onayı

Ethics Board Approval

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu, 20/02/2021, Sayı: 85434274-050.04.04/219420. Ankara University Sub-Ethical Board of Social Science, 20.02.2021, Number: 85434274-050.04.04/219420.

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Etike, Ş. (2023). "Dijital yerlilerin" dijital beceri haritası: İmkanlar, olasılıklar, engeller. *Yeni Medya*, (15), 112-129, <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1267062>